

PAVEL KUNAVER

Glacier d'Argentiere

Sl. 1. Glacier du Tour

Foto Pavel Kunaver

Dobrotna usoda mi je dovolila, da so se proti koncu mojega življenja izpolnile davne želje, videti poglavarja vseh Alp, Mont Blanca. Tritedensko bivanje v podnožju tega velikana me je tako obogatilo, da bi rad delil svoje doživljaje s slovenskimi planinci, posebno z mladino, ki naj bi čim bliže spoznala biserni venec Evrope, prelepe Alpe. Opisal jih bom v nekaterih zaporednih člankih. Prvega sem posvetil ledeniku Argentière, kjer sem morda najmanj doživel zaradi slabega vremena. A ker je gotovo, da bo še marsikdo drug šel na romanje k najvišji gori Evrope in ker bi koristilo našemu alpinizmu in gorohodstvu sploh, štejem za dolžnost povedati nekatere druge važne reči, ki bi olajšale prvo orientacijo tistim, ki bodo kdaj taborili pod Mont Blancom.

V francoske Alpe me je pripeljala želja videti ne samo Mont Blanc, ampak tudi, da bi ob njegovih silnih ledenikih spoznal posledice do sedaj še nepojasnjenih izprememb v podnebbju in umikanju ledenikov, kar bo imelo izredne posledice v prihodnosti za lepoto gora, rastlinstvo, pa tudi vodnatost alpskih rek in s tem v zvezi v gospodarstvu. Ta čudoviti pojav, nadmerno tajanje in umikanje ledenikov v spodnjem delu, vedno bolj zanima znanstvenike, a vzroka mu še niso mogli odkriti, četudi so se pojavile razne teorije. Že okoli sto let merijo z veliko natančnostjo količino sončne energije, ki jo prejema Zemlja od Sonca. Dognali so, da znaša tako imenovana sončna konstanta 1,94, ali po domače povedano, na vsak kvadratni meter Zemlje pada toliko sončne energije v obliki toplote, da bi

Sl. 2.

Grob (levo) zmagovalca Matterhorna Whimper-ja na pokopališču v Chamonixu

Foto Pavel Kunaver

Sl. 3.
Nagrobni kamen in
grob 50 vodnikov,
žrtev Mt. Blanca in
njegovih sosedov.
Chamonix.

Foto P. Kunaver

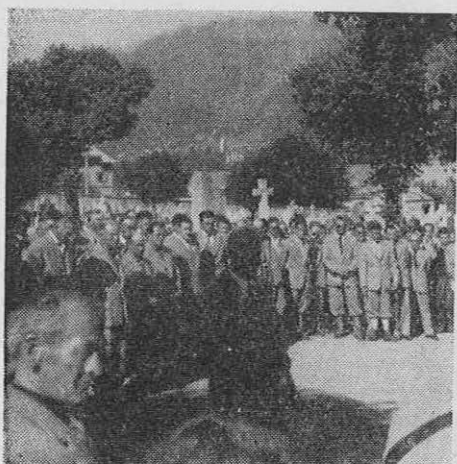
vzbudila v eni minuti v do popolnosti dovršenem stroju (kakršnih žal ni) 1.8 konjske sile. Toda do danes se do skrajne možne natančnosti izmerjena sončna konstanta, od kar jo merijo, še ni izpremenila, a ledeniki se malone po vsej zemlji manjšajo in manjšajo, tako da se je lice nekaterih pokrajin že izpremenilo zaradi tega pojava.

Ko so ostale za mano ljube pokrajine gozdnatega in golega krasa domačije, pa tudi plodne ravnine Gornje Italije, je noč zagrnila zemljo in zastor je padel. Dvignil se je šele na drugi strani Simplona, ko je ob vlaku v sivem jutru zagrmela reka Rhone, ki mi je nazorno povedala, da sem v drugi deželi; reke so tem večje, čim lepše je poletno vreme! Rhone je bila narastla, divja in kalna, kakor so naše reke samo jeseni in pomladi po dolgotrajnih deževjih. Tu, sredi do 2000 metrov višjih gora, pa so drugačne razmere. Veliki ledeniki oblajo in tarejo najtrše kamenine v blato in prah. Čim bolj sonce sije, tem bolj se tajata sneg in led v visokih štiritisočakah in polnita dolinske reke.

Iz še speče Rhonske doline me je zobata železnica prenesla ob vrtoglavih prepadih na francosko stran. Za postajo Vallorcine mi ni bilo več mogoče vztrajati v vagonu: zasvetil se je široki ledenik Du Tour (sl. 1) s sosedi in »igle«, dobesedno vzeto, Aiguilles so se dvignile proti temnomodremu nebu. Nam nepoznani močni kontrasti barv so odlikovali vso pokrajino. Ker prejema to gorovje od Atlantika velike množine dežja, je rastlinstvo razmeroma bujno — planinski pašniki so nekako žareče zeleni, smrekovi gozdovi res temno zeleni, in ker so bregovi gora silno strmi in ledeniške doline globoko zajedene v pragorski masi, so sence v njih zelo temne in modre. Nad temi sončnimi barvami pa se bliskata sneg in led, iz katerega mole gladke, tudi za naše pojme nenavadno strme temne stene granita in podobnih kamenin.

Se nekaj ovinkov in vsa Chamoniska dolina s svojimi buječimi ledeniški potoki in nenadkriljivo ledeniško panoramo, z Mont Blanc in strmimi gozdovi se je razprostrla pred menoj. To je res nepozaben in v globino srca segajoč pogled, ki hiti preko nepopisno nazobčanih grebenov, bleščečih ledenikov gor do srebrne glave visoko v nebo molečega Mont Blanca in se zopet spušča z višine 4800 m vedno globlje po njegovem v soncu bleščečem ledenem plašču v ozko dolino. Padavin v obliki snega je toliko, da polnijo vse orjaške konte tega kralja vseh Alp in evropskih gora s takimi množinami leda, da segajo ledeniki, posebno Glacier des Bossons celo med gozdove, ki se razprostirajo po bregovih še do višine 2000 m. Čudoviti kontrasti! Strahotno v podirajoče se stolpičke raztrgani, več kilometrov dolgi jezik Bossons moli čez zelene vrhove starih smrek!

Prevzetega od nenavadnih prizorov me je vlak okoli poldesete dopoldne iztresel na postaji Chamonix in padel sem kakor iz neba v siloviti vrvež avtomobilov, množice gorohodcev in drugih izletnikov tega nenavadnega mesta. To je res prava Meka

Sl. 4. 15. avgusta, na dan montblanških vodnikov, se poklonijo vodniki žrtvam Mont Blanca, svojim padlim tovarišem

Foto Pavel Kunaver

Sl. 5. Spomenik Balmatu in Saussuru v Chamonixu. Obrnjena sta proti vrhu Mont Blanca

gorohodcev. K sreči sem imel v žepu natančen načrt, ki mi ga je dal moj Aleš in tako sem s svojo težko prtljago kar hitro zapustil zidano mesto ter se znašel v platnenem mestu šotorov in na priporočenem taborišču pod visokimi smrekami ob robu sončnega travnika.

Opis platnenega mesta bi zahteval poseben članek. Omenim pa le to, da tabore vzdolž nad 20 km dolgega vznožja Mont Blanške skupine tisoči ljudi; ti, ker nimajo sredstev za drage hotele, drugi, ker je prijetno bivati noč in dan na prostem. Vsi so oskrbljeni s sodobnimi šotori, t. j. večinoma z dvojno streho, vsaj pa s popolnoma nepremočljivo streho in dnom, spalnimi blazinami in spalnimi vrečami. Velika večina ima platneno »vežo« pred šotorom za kuhanje in posedanje na udobnih zložljivih stolčkih in ob mizah, ki so mnogokrat pogrnjene s prti. Oskrbljeni so s sodobnimi majhnimi plinskimi, vsaj pa z bencinskimi kuhalniki. Na pragorskem terenu ne manjka studencev; drugod je napeljan vodovod do bližine premnogih

Sl. 6. Razgled iz Aiguilles Rouges na verigo Mt. Blanca in »Igles«. Na levi spodnji del Mer de Glace

Sl. 7.
Razgled na »igle« od
leve na desno: A. de
la République (skrajno
levo), A. Gr. Charmoz,
A. du Grépon, A. du
Blaitière, A. du Midi.
Nazadovanje malih le-
denikov Gl. d. Nanti-
lons, Gl. d. Blaitière in
Gl. d. Pélérins opaziš
na zapuščenih čelnih
grobljah

Foto Pavel Kunaver

taborišč. V bližini taborišč so trgovine, kjer dobiš vse za tabor: od bencina in plin-skih »konserv«, preko kruha in mleka do vseh specerij, konzerv in zelenjave in sadja ter vseh vrst odličnih sirov. Vse dobiš za zmerne cene.

Cez dan so tabori precej zapuščeni. Nešteti lahki izleti in težavne ture vseh vrst izvabljajo množice na višave. Štiri vzpenjače in ena zobata železnica prepeljejo vsak dan velike množice ljudi na najlepše točke, od tam naprej pa hite trume gorohodcev v notranjost gorovja, kjer se v velikanstvu prirode izgube. Cepini vseh vrst, vrvi vseh dolgosti in raznih barv, dereze najrazličnejših modelov krase številne gruče gorohodcev, ki za dan ali več zapuščajo šotore. Brez vsake skrbi pustijo svoje šotore in imovino več dni brez varstva. »Slabi ljudje ne hodijo na gore,« mi je rekel nekdo, ko sem se čudil brezskrbnosti, s katero prepuščajo svojo imovino na samem. Velike gore vzbujajo veliko zaupanje in veliko poštenost. V vseh treh tednih nisem niti enkrat videl, da bi prišel kateri od miličnikov skozi taborišče. —

Moj platneni hotel, »Trenta« šotor od Planica-športa, je bil v nekaj minutah postavljen, kosilo mimogrede skuhanu in prvič sem se pod Mont Blancom ulegel k opoldanskemu počitku.

Popoldne me je pot v mesto peljala mimo pokopališča. Kakor povsod tako je tudi chamoniško pokopališče veren odraz doline in okolice. Mirno in ponosno zre Mont Blanc s svojimi silnimi sosedi na zadnje počivališče številnih svojih žrtev. Takoj pri vratih stoji granitni spomenik, pod katerim počiva glasoviti zmagovalec Matterhorna, Whymper, (sl. 2), ki je svoje zadnje dni preživel v Chamonixu. Malo v stran sem našel lep spomenik Jugoslovanu — ime sem žal pozabil, — ki je postal montblanški vodnik in se je na svoji gori tudi ubil. Tudi mnogo francoskih in tujih ponesrečenih gorohodcev počiva tu. Posebno pa sem postal pozoren na visoko granitno skalo blizu sredine pokopališča, kjer sem zaporedoma odkrival spomenike na teh gorah padlih gorohodcev. V skalo je pritrjena bakrena plošča. Nanjo leto za letom napisujejo imena padlih vodnikov. 54 imen je že na njem in zadnji med njimi je znameniti Lachenal, ki mu mogočna Himalaja ni mogla do živenga, a zahrbtna razpoka pod najlepšim in najvišjim smučiščem Evrope, Vallée Blanche poleg A. Du Midi ga je ubila. (Sl. 3)

Vsako leto dne 15. avgusta se zbere tod nad 200 vodnikov Mont Blanca. Preden se prično druge svečanosti — 15. avgust je vodniški praznik — se poklonijo svojim tovarišem, ki so izgubili življenje v svojem težkem poklicu. Tega dne vidiš vse veličine chamoniške doline zbrane pred spomenikom mrtvih tovarišev. Tudi znameniti Rebuffat je bil letos zraven. Divjost in resnost gora je vrezana v obraze teh pogumnih mož. Njihova spretnost in pogum premagata vse težave in izročene jim gorohodce vodijo varno mimo nešteti odkritih in zahrbtnih nevarnosti. Toda prav

Sl. 8.
Aiguille Verte 4121 m
stoji med jezikoma
ledenikov Argentière
in Mer de Glace
(na sliki je nevidna)

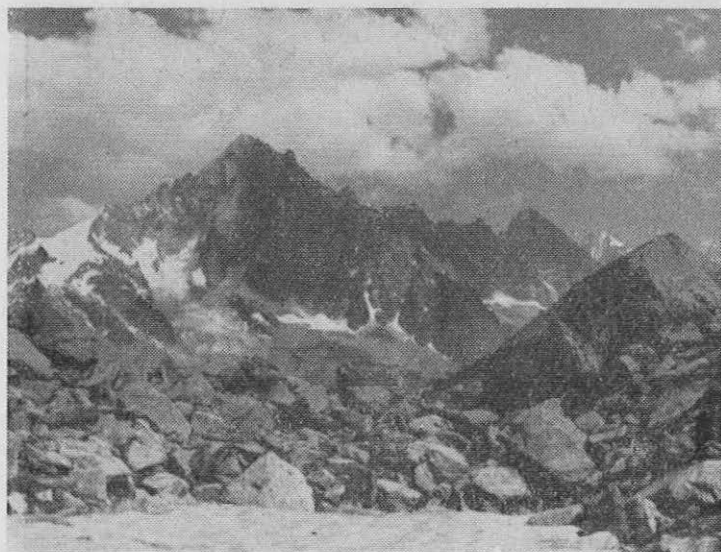

Foto Pavel Kunaver

tiste dni so gore zahtevale okoli 15 žrtev, in že dan po prazniku je eden od njih izgubil življenje na Mont Blancu, na drugi strani pa se je ubil najboljši italijanski vodnik. (Sl. 4)

Tesno z velikanskim gorskim ozadjem chamoniške doline je povezana Arve, grda, strašna hčerka bleščečih montblanskih ledenikov. Kdor jo vidi samo mimogrede, bo težko razumel te besede. Jaz pa sem šel tja, da bi v kratkem času ogledal, v kolikor je to mogoče, vse kar je v zvezi z ledeniki, in prav Arve me je vsakokrat, kadar sem jo videl, posebno zanimala. Krote jo s težavo, da ne trga bregov, mimo katerih drvi s hitrostjo, ki jo najbolje pojasnjujejo naslednje številke: izvir Arve izpod ledenika du Tour je okoli 1800 m visoko; izvir izpod ledenika d'Argentière je 1304 m nad morjem, a glavni izvir Arve izpod Mer de Glace priteka iz ledeniških vrat v višini 1254 m nad morjem. Glacier du Bossons ima več izvirov, zadnji teče izpod ledenika v višini okoli 1200 m. Glavna dolina je le okoli 18 km dolga, in od izvira pod argentierskim ledenikom do St. Antoine pade reka za 400 m, do Les Egraz, ki je še 6 km nižje, pa še za 300 m! Ni čudno torej, da pri takem strmcu strahovito divja in napolnjuje vso dolino z gromom, ki se sliši še vse više kakor naša Soča. Z našo Sočo, »bistro hčerjo planin«, je ne smemo primerjati. Naše oko se divi krasnim prozornim vodam naših planinskih rek. Še po najhujših nevihtah se le prav malo skale. Arve pa je vedno kalna, in posebna poleti je gosta od peska in blata. Nič čudnega. V območju nekaj sto kvadratnih kilometrov leže mogočni, debeli ledeniki. Pod njimi in ob njih leže ogromne množine strtega krša, morene ali groblje, ki jih led potiska s seboj in uporablja, praska in obla z njimi dno in bregove. In ta obliči je težak! Če je n. pr. ledenik nekje 200 m debel, tedaj pritiska na dno na vsakem kvadratnem metru s težo okoli 200 000 kilogramov!

Ni čudno torej, da te sile poglobljajo dolino ledenikov, v katerih leže in se po njih že vekove pomikajo, in globlje in globlje zajedajo v trdi granit.

Kadar sem stal ob Arvi, in to je bilo mnogokrat, sem imel poseben občutek: to je pogubna žila odvodnica montblanskega masiva na njegovi severni strani. Uro za uro, dan za dnem, stoletja in tisočletja že drve z vodo vred stotine, tisoči, milijoni in milijoni ton strtega granita z gorovja v nižine in v morje. Od blata in peska je tako kalna, da kmalu ne vidiš več prstov svoje roke, če jo potopiš v vodo. Tako gosto vodo imajo pri nas samo vode, ki tečejo preko laporjev in peščenecv in to samo po nevihtah in nalivih! Arve pa teče tem bolj kalna in umazana, čim lepše sije sonce in čim dalj časa traja lepo vreme, kar je razumljivo, ker tedaj se najbolj talijo ledeniki. Da pa se je nekaj izpremenilo, še ni treba iti do samih ledenikov, katerih svit sega v mesto. To opaziš že na trgu, kjer stoji krasni spomenik zmagalcema Mont Blanca Saussure-u in Balmatu (sl. 5). Tam drži jo čez Arve

Sl. 9.
Leva stran reliefa Mt. Blanca s sosedi. Levo 11 km dolgi Glacier d'Argentièrre v sredini Mer de Glace s svojimi gornjimi deli Vallée Blanche in zbiralni bazen Gl. du Tacul na desni Gl. du Leschaux v sredini in delom velikanske ledeniške konice Talèfre (desno od gornjega Glace d'Argentièrre)

Foto Pavel Kunaver

mostovi, mestoma pa je zgrajenih celo nekoliko hiš nad njeno strugo, tako da dere reka nekoliko časa kakor pod predorom. Prebivalci, ki so nekdaj gradili te mostove in hiše nad reko, so jo gotovo poznali in gradili vse tako visoko, da morejo zajeti tudi najvišjo vodo, kajti sicer bi mostovi in zgradbe reko lahko zajezile, če bi voda posebno visoko narastla — potem gorje mestu! Ko pa v vročem soncu stojiš na katerem od teh mostov in diha vate ledenomrzla voda kalnih valov, se čudiš prizoru: čim bolj vroče je, tem višja je voda in ob posebno vročih dnevih pljuska voda že ob spodnje robove obokov! Tedaj manjka morda le pol metra, da bi bil nizki obok mosta zalit. Verjetno je, da so se tedaj, ko so gradili mostove in so segali ledeniki niže v dolino, ledeniki manj tajali in vode tudi ob vročem poletju niso tako visoko narastle kakor sedaj.

Strah za Chamonix pa te mine, če ti je usojeno doživeti v njem tako vsakovrstno vreme kakor meni. Že če si zgodaj zjutraj prišel k mostu, si opazil, da je voda upadla. Ko sonce zaide, se neha vsaj v višinah tajati sneg in led in dotok izpod ledenika se zmanjša. Še bolj pa se zmanjša količina vode v deževju. Če zmerno dežuje, pada dež le na najnižjih pobočjih gora, višine in ledenike pa pobeli sneg in tajanje preneha. Tako priteka v Arve kljub deževju v oblačnem času manj vode kakor kadar sončni žarki nadmerno tajajo ledenike. Le po zelo hudih in trajnejših nalivih je kljub temu, da je sneg na debelo pokrtil gore in ledenike, Arve nekoliko narastla.

Že drugi dan sem zaradi pregleda montblanškega masiva odšel na najlepšo razgledno točko na severozahodni strani doline, na 2062 m visoko planoto, ki se razprostira s številnimi praznimi ledeniški krnicami pod 2525 m visokim Breven-tom. Samo nekoliko priloženih slik naj skromno priča o velikanski in v vsakem oziru poučni panorami, ki se nudi od tod. Že ta je vredna, da bi te kraje obiskal vsak gorohodec. (Sl. 6, 7, 8, 9)

Naslednjega dne pa se je nad mojim šotorom, na katerega sem obesil jugoslovansko zastavico, že oglasil moj Aleš. Z njegovim prihodom je bilo konec skrbi zaradi mojega več kakor skromnega znanja francoščine (z angleščino in drugimi jeziki izhajaš samo v dragih hotelih), žal pa tudi konec lepega vremena. Kljub temu sva pričela s pohodi k ledenikom.

S kolebanjem vodnega stanja Arve me je posebno povezal ledenik D'Argentièrre, ki se končuje 10 km severovzhodno od Chamonixa (sl. 10). Obdaja ga idealen venec štiritisočakov in številnih vrhov okoli 3800, 3700 in 3600 m visokih, ki obdajajo njegovo od severovzhoda proti jugovzhodu se polagoma dvigajočo dolino. V njej se je razvil tipični dolinski ledenik brez večjih ledeniških pritokov, ki pa dobiva

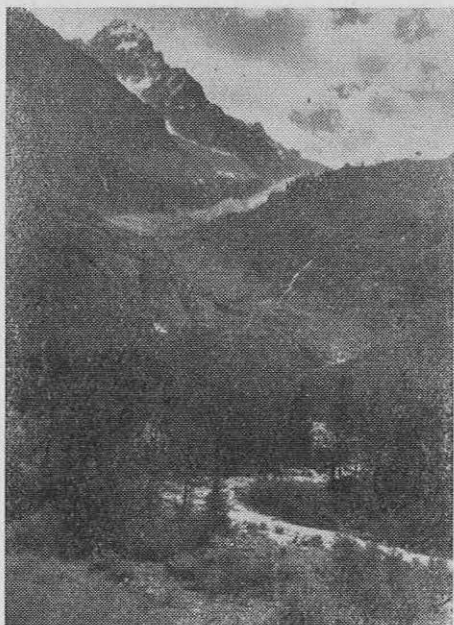

Sl. 10. Vasica in konec jezika Gl. d'Argentiére pred 70 leti. Krajne groblje so na sl. 12 še porastle

dovolj snežne hrane s svoje visoke soseščine, kakor so: Verte 4121 m, Les Droites 4000 m, Les Courtes 3856 m, De Triolet 3810 m, A. du Chardonet 3824 m, A. d'Argentiére 3902 m in še okoli 30 drugih, le malo manj visokih vrhov, ki vsi zaslužijo ime aiguilles = igle. Med njimi leži okoli 16 velikih krnic, v katere se spuščajo vrhovi s strmimi stenami in kamor grme plazovi snega. Iz tega se je stvarilo mnogo stranskih pobočnih, zelo strmih ledenikov, ki vsi napajajo dolinski ledenik d'Argentiére. Od skrajnih jugovzhodnih kuloarjev pod Mt. Dolentom do konca nad vasico Argentiére je nad 12 kilometrov dolg, od katerih je okoli 6 srednjih kilometrov tako malo nagnjenih, da se na njih dvigneš le za 500 m. Le proti spodnjemu koncu in na začetku strmine se večajo. Ostri grebeni, ki jih tvorijo gori navedeni vrhovi, ločijo ledenik od njegovih drugače razvitih sosedov. Med temi vrhovi je okoli 36 km² sveta, ki napaja ledenik, in sneg, ki pade na tem območju, se mora končno izpremeniti v led ter se pretisniti nazadnje po ledeniškem koritu proti severozahodu, se stajati in odteči proti morju. Po mnenju mnogih alpinistov je to eden najlepših in najbolj zaključenih ledenikov v Alpah. Ledenik d'Argentiére je dobival vedno toliko hrane, da je še do malo manj kakor pred sto leti segal do 1250 m nadmorske višine in je bil le okoli en kilometer oddaljen od vasi, ki nosi enako ime. Njegov okoli 2 km dolgi jezik je segal globoko med pobočja, ki so še do višine 2000 m pokrita z lepimi smrekovimi in macesnovimi gozdovi.

Pred nekako 100 leti — datuma ni mogoče določiti, ker začetkoma umika ledenika nikdo ni natanko opazoval — pa se je začela pokrajina, ali bolje, končni jezik ledenika, izpreminjati. V pojasnilo nam bodo najbolje služile naslednje slike. Slika št. 11 je morda stara kakih 50 let, točno pa starosti nisem mogel dognati. Kaže nam vasico Argentiére z ledenikom v ozadju. V nasprotju z normalno se končujočim in stalnim ledenikom pa že na sliki vidimo, da je jezik zelo uplahnjen in plitev. V velikem polkrogu se razprostira pred njim krajna in končna groblja kakor mogočen nasip. Med njo in ledenikom se razprostira kamenita puščava, talna groblja, ki jo je umikajoči se ledenik zapustil, a rastlinstvo še ni imelo časa zasesti novi življenjski prostor.

Sedaj pa primerjajte mojo fotografijo od avgusta 1956 (sl. 12). Kaj so storili sončni žarki od tedaj do danes, je jasno razvidno. Na tej sliki je vasica za hrbtom opazovalca, ledenik pa se je umaknil daleč nazaj! Njegov silno zmanjšani jezik je neviden, ker je že ugreznjen v globoko korito prav blizu tam, kjer vidite na sredini padati slap. Grbine in groblje je deloma že prerastlo rastlinstvo, toda v okolici

Sl. 11. V korito ugreznjeni Gl. d'Argentière. Gole grbine so na sl. 11 še z ledom pokrite. Opazovalec stoji med vasjo in daleč umaknjenim ledenikom

Foto Pavel Kunaver

ledenikovega jezika so se pojavile izpod umikajočega se ledu nove gole grbine in velike krajne groblje ali morene. Med že z rastlinstvom prekritimi grobljami leže velikanski valuni ali balvani granita, ki jih je nekoč prinesel ledenik na svojem hrbtu do sem. Med njimi sem videl enega, ki so ga zaradi monolitnosti in ker je brez vseh razpok, velikega kakor malone dvonadstropna hiša, začeli uporabljati kakor manjši kamnolom.

Preden pa si bomo ogledali sedanje stanje ledenika, pogledjmo še k njegovemu začetku pod Mt. Dolentom in sosedu. Tam se ni malone nič izpremenilo. Dotoka ledu od pobočnih visečih ledenikov je dovolj, ker se tudi množina padavin bistveno od nekdaj ni izpremenila.

V srednjem delu pa se že začne kazati nazačovanje ledenika. Poleti je sedaj dalj časa in više brez snežne odeje. Na površju pod vplivom sončnih žarkov odtoka po žlebovih, zajedenih od vode v led, mnogo več vode kakor nekoč in ledenik začne plahneti. Čim bolj pa se bližamo spodnji tretjini ledenika, tem globlje je ledenik ugreznjen med robovi korita. Prirastek ali bolje dotok ledu od zgoraj je manjši kakor odtok! Tudi pobočni ledeniki so mestoma pretrgani in kažejo grbine. Na spodnjem delu jezika pa je umik katastrofalen, kar nam kaže slika 13, ki sem jo posnel meseca avgusta 1956. V dnu in ozadju globokega korita vidiš končno del jezika, ostanek mogočnega 12 km dolgega ledenika. Človek občuti skoraj usmiljenje z njim, tako priča o »bolezni«¹ ginečih ledenikov. Med ledom in visoko gori se nahajajočimi, deloma še zelenimi starimi bregovi se razprostira nova strašna kame-nita puščava, ki jo tvorijo nekatere grbine, predvsem pa silna krajna groblja, ki jo je ledenik nanosil v tisočletjih in ki je bila stisnjena do pred kratkim med led in gorski masiv.

Na ledeniku vidimo vrhno grobljo, pa tudi notranja je zaradi močnega tavanja ledu prišla na dan. Prav na koncu je vrhnja groblja tako debela, da ledu niti ne vidimo več, razen na odlomih in na strminah, s katerih je kamenje zdrselo v globino. Tik pod koncem ledenika vidimo ledeniška vrata, iz katerih dere kalni ledeniški potok, ki pa je dvakrat večji in mnogo bolj vodnat kakor Kamniška Bistrica pri Stahovici. Na svoji strmi poti je izbrala ves drobnejši grušč in treska ob velike granitne valune, kar se godi pri nas samo po hudih nalivih. Od zmletega granita, ki ga je ledenik strl pod seboj, je tako kalna kakor kava. Zajeda pa se tudi bočno ob velikanski nasip krajne morene, ki je z umikom ledenika postal prost in brez opore.

Sl. 12. Konec umirajočega ledenika. Opazuj okoli 100 m visoke goline, ki jih je ledenik zapustil v prvi polovici 20. stoletja. Izpod ledeniških vrat vre dotok Arve

Foto Pavel Kunaver

Ko sva lezla po grebenu groblje malone 200 m nad jezikom, sem kmalu razumel, zakaj stoji pri mostu ne daleč od vasice tabla, ki svari ljudi, naj ne poizkušajo priti po strugi do ledeniškega jezika, ker je to smrtno nevarno. Ne daleč od naju se je udril plaz s krajne groblje v bližini ledeniških vrat. Skale, velike kakor sobe, pomešane s kršjem vsake velikosti, so grmele v strugo. In taki plazovi se neprestano rušijo s te kakor tudi z drugih krajnih grobeļ tam, kjer se je ledenik umaknil iz korita, nad katerem visijo sedaj kamene mase, ki so bile nekdaj stisnjene med led in gorski masiv, brez vsake opore.

Pretresen gledaš v to razdejanje. Mogočni balvani kakor male hiše, skale vseh velikosti, droben krš, oster pesek in v blato strta kamenina visi v tej od ledenika zapušeni puščavi. Vse to je bilo nekoč visoko gori in je tvorilo na videz trdne granitne gmote in veličastne vrhove. Potrpeļljiva zmrzal pa je vse razrušila in zakonu težnosti sledeč je padlo vse to na ledenik, ki je polagoma prenesel ostanke gora na svojem hrbtu, ob sebi in v sebi, pa tudi pod seboj na svoj neslavni konec.

Nad zapušeno grobljo in nad umirajočim ledenikom pa preži njegov naslednik — življenje. Se je ostra meja med golim kamenjem, grobljem in rastlinstvom. Prehiter je bil umik, posebno v tem stoletju. A kaj premore žilavost in vztrajnost rastlinskega življenja, imaš priliko opazovati prav tu na meji življenja. V velikanskem polkrogu se pred novo grobljo nahajajo ostanki stare groblje, ki je sestavljena iz še večjih balvanov, ki leže kaotično raztreseni in pomešani z drugim drobirjem. A v dolgih dobah se je življenje zasedrlo v vsaki razpoki, v vsakem zavetju, in obšlo in preplazilo najbolj grobe valune. Med hudim naliivom sva se zatekla v eno izmed mnogih lukenj, ki zijajo v strmi groblji med silnimi balvani in tam sem poldrugo uro dolgo mogel opazovati, kako se oprijemajo rastline teh strašnih, trdih tal, ki so hujše kakor naše meli pod gorskimi stenami. Ledena smrt se umika in zapušča za seboj grozno razdejanje, za petami pa ji sledi življenje in zmagaļje. Čudna je ta sredina, v kateri živimo mi, rastline in živali! Od ničle navzdol mrzla smrt; le nekaj desetlin toplote nam je odmerjeno; nato pa zopet smrt in razkroj v elemente v neskončne tisoče stopinj temperature v telesih vesoljstva... Koristno in plodovito za razmišļjanje je tako pohajanje ob ledeniku in opazovanje vsega, kar je z njim v zvezi.

PRISPEVKI ZA ZLATOROG

Pavlin Anica, Kranj, din 100.—; PD Prevalje (nabiralna akcija) din 1000.—; PD Źelezničar, Beograd (nabiralna akcija na društveni skupščini) din 3750.—; PD Oplotnica (nabiralna akcija) din 150.—; Globočnik Karol, Tržič, din 300.—; Maksimov Boris, Tržič, din 300.—; Primožič Avgust, Tržič, din 300.—; Primožič Janez, Tržič, din 100.—; Zavelcina Alojz, Tržič, din 100.—; Zupan Albert, Tržič, din 100.—; Pehare Ivan, Tržič, din 100.—; Dolinar Marjan, Tržič, din 100.—; Novak Ivan, Tržič, din 100.—; Jagodic Jože, Tržič, din 100.—; Svab Jaka, Tržič, din 100.—; Radon Jurij, Tržič, din 100.—; Pavel Kunaver, Ljubljana, din 200.—; Dolenc Drago, Źelezniki, din 500.—; Skrajnar Tone in Vera, Ljubljana, din 400.—; Selevšek Pepca, Ljubljana, din 200.—; Dr. Erega, Ljubljana, din 200.—; Dr. Miha Potočnik, Ljubljana, din 100.—; s k u p a j din 8400.—.